مشروح بیانات رهبر انقلاب در دیدار اعضای ستاد برگزاری کنگره بزرگداشت آیت‌الله‌العظمی میلانی

آیت‌الله میلانی یکی از ارکان نهضت امام بودند

رهبر انقلاب در دیدار اعضای ستاد برگزاری کنگره بزرگداشت آیت‌الله العظمی سیدمحمدهادی میلانی گفتند: در یک سال‌هایی هم ایشان به نظر ما یک مقداری در مسائل مبارزه کوتاه آمده بودند که ما به ایشان اعتراض هم می‌کردیم؛ لکن حالا که نامه‌ها منتشر شده، معلوم می‌شود در همان وقت ایشان مکاتبات زیادی با آقای شریعتمدار، با علمایی [دیگر] داشتند و مشغول بودند، [منتها] ما اطلاع نداشتیم از اشتغال ایشان در این قضایا.

متن بیانات حضرت آیت‌الله خامنه‌ای رهبر معظم انقلاب اسلامی در دیدار اعضای ستاد برگزاری کنگره بزرگداشت آیت‌الله‌العظمی سیدمحمدهادی میلانی در حسینیه امام خمینی(ره) به شرح زیر است: «بسم‌الله‌الرّحمن‌الرّحیم. و الحمدلله ربّ‌العالمین و صلّی‌الله علی محمّد و آله‌الطّاهرین سیما بقیه‌الله فی الارضین. خیلی خوش آمدید آقایان محترم؛ و بنده عمیقا متشکرم از آقایان محترم، از جناب آقای مروی و دیگر آقایان که اقدام کردند به [برگزاری] بزرگداشت مرحوم آقای میلانی (رضوان‌الله علیه). ایشان با اینکه بیست سال در مشهد کار علمی و کار اجتماعی و کار سیاسی و همه جور کاری را مشغول بودند، بعد از وفات‌شان خیلی نشانه‌ای از ایشان در مشهد محسوس نبود. بنده گاهی که برخورد داشتم با مسائل مشهد، [این را] می‌دیدم. خب ایشان یک وقتی محور بودند در مشهد، یعنی ایشان یک قلّه حوزه علمیه محسوب می‌شدند، ولی بعد از وفات‌شان یاد ایشان و نام ایشان کمتر برده می‌شد. آقازاده کوچک ایشان، مرحوم آقای آسیدمحمّدعلی هم کمتر دیده شده بود و ما در اجتماعات و مانند اینها کمتر ایشان را زیارت کرده بودیم؛ ظاهرا ایشان هم فوت کرده‌اند. لذا این اجتماعی که تشکیل داده‌اید خوب است، که درباره ایشان تحقیق بشود، کار بشود، آثارشان احیا بشود. بنده چند مطلب یادداشت کرده‌ام که نسبت به ایشان عرض می‌کنم. اولا شخصیت ایشان جهات گوناگونی داشت که از هر جهتی، از هر جنبه‌ای، انسان می‌تواند چند جمله‌ای بیان کند: یکی جنبه شخصی ایشان و شخصیت ایشان و خصوصیات اخلاقی و رفتاری ایشان بود؛ یکی از جنبه علمی ایشان می‌شود بحث کرد و صحبت کرد در وضع علمی ایشان؛ یکی جنبه سلوکی ایشان است - البته ما در زمان حیات‌شان توجه نداشتیم و اطلاع نداشتیم؛ بعدها بنده اطلاع پیدا کردم که ایشان در رشته سلوک و معنویات و مانند اینها بودند و اهل فکر و ریاضت و تأمّل و مانند این چیزها بودند؛ اینها را آدم در زمان حیات‌شان نمی‌توانست بفهمد؛ این هم یک جنبه است، یک جنبه هم جنبه اجتماعی و سیاسی ایشان است. از همه این جهات درباره ایشان می‌شود بحث کرد که من هر کدام را چند کلمه‌ای عرض می‌کنم.

در آن مطلب اوّل، یعنی شخصیت فردی ایشان و سلوک فردی ایشان، ایشان انصافا یک انسان ممتازی بود. اولا بسیار باوقار و متانت حرکت می‌کرد، حرف می‌زد، اقدام می‌کرد؛ در عین حال، ایشان بسیار متواضع بود. [در ایشان،] هم تواضع بود، هم متانت و وقار بود، هم یک آرامش روحی‌ای انسان در ایشان مشاهده می‌کرد؛ حتی شرایط سختی هم که پیش می‌آمد، انسان احساس می‌کرد که ایشان این آرامش را دارند. وفاداری و پاسداشت دوستی دوستان؛ ایشان به دوستان‌شان توجه می‌کردند. ایشان با والد ما در تبریز هم مکتب بودند. ایشان متولد نجفند و پدر ایشان داماد مرحوم شیخ محمدحسن مامقانی معروف مُحشّی مکاسب و آن شخصیت برجسته و مرجع تقلید بزرگ زمان خودش که ظاهرا متوفّای ۱۳۲۱ یا ۱۳۲۲ است [بوده‌اند]. لذا ایشان متولد نجفند، منتها پدر ایشان می‌آیند تبریز و یکی، دو سالی در تبریز بودند؛ بعد دوباره برمی‌گردند به نجف. در آن یکی، دو سال، این پسر که مکتب می‌رفته، با مرحوم والد ما و یکی دیگر از علمای تبریز، [یعنی] مرحوم آسیدابراهیم دروازه‌ای - که پسر ایشان آسیدمهدی دروازه‌ای در تهران بود؛ شاید بعضی از آقایان بشناسند - این سه نفر، هم مکتب بودند. آقای میلانی با توجه به آن سابقه، یک ارتباط ویژه‌ای با مرحوم والد ما داشتند. ایشان [دفعات] متعدّد، صبح‌های زود بلند می‌شدند می‌آمدند آنجا و شاید مثلا صبحانه هم آنجا بودند. یک وقتی هم مرحوم آسیدابراهیم دروازه‌ای آمد مشهد، هر سه نفر با همدیگر در منزل مرحوم والد ما اجتماع کردند. ایشان وفادار بود؛ پاسداشت دوستی‌های قدیمی را ایشان داشت. ایشان بسیار خوش محضر بود؛ یعنی اگر انسان با ایشان می‌نشست، جلسه ایشان جلسه شیرینی بود؛ و لطافت ذوقی داشت، لطافت شعری داشت. من در بعضی از نوشته‌ها، در بعضی از کتاب‌هایی که به نظرم به ایشان ارتباط هم نداشت، دیدم ایشان شعر هم گفته‌اند؛ البته شعر عربی نوشته بود؛ اهل شعر و اهل ذوق و اهل این چیزها بودند؛ یعنی یک مجموعه‌ای از یک شخصیت برجسته و ممتاز. ضمناً این مورد توجّه باشد که ایشان نوه شیخ محمّدحسن مامقانی و داماد مامقانی صاحب رجال هستند؛ داماد مرحوم آشیخ عبدالله مامقانی هستند. در درس هم گاهی راجع به دایی‌شان می‌گفتند که مرحوم آقا دایی - به این تعبیر - در کتاب رجال‌شان این جور گفتند. غرض، ایشان در خانواده علم بزرگ شده بودند. مرحوم آیت‌الله میلانی (رضوان‌الله علیه) از لحاظ جنبه علمی، بدون شک در زمان خودش، یک چهره برجسته علمی بود؛ ایشان ملّای بزرگی بود. عمده استفاده علمی ایشان از مرحوم آقای نایینی و مرحوم آشیخ محمّدحسین اصفهانی بود که ایشان [از آنها این جور] اسم می‌آوردند: میرزای استاد، حاج شیخ استاد؛ به این تعبیر از آنها در درس یاد می‌کردند؛ لکن سلوک فکری فقهی ایشان به مرحوم آقای نایینی نزدیک‌تر بود. حالا بنده چون درس اصول‌شان را نمی‌رفتم، نمی‌دانم ایشان در اصول چه جوری رفتار [می‌کرد]، لکن در درس فقه، گرایش ایشان بیشتر [به مرحوم آقای نایینی] بود و ایشان شبیه سبک مرحوم آقای نایینی بحث می‌کردند و حرف می‌زدند و کار می‌کردند.

در درس، بسیار آرام و متین و خوش‌بیان [بود]؛ حالا خوش‌بیان به این معنا که ایشان خوش تقریر بودند؛ یعنی [خوش] بیان به این معنی که پشت سر هم حرف بزنند نبود، لکن ایشان بسیار خوش تقریر بود؛ یعنی درس ایشان را هر طلبه‌ای که گوش می‌کرد واقعا می‌فهمید؛ یعنی ایشان این جوری بحث می‌کرد. مدرّس برجسته و بزرگی بود. واقعاً حوزه مشهد را ایشان احیا کرد.

خب حوزه مشهد، یک دوره‌ای در زمان مرحوم آقازاده و مرحوم حاج آقا حسین، دوره اوج و اعتلایی داشته؛ بعد از شهادت آنها تا سال‌ها این حوزه رکود داشت، یعنی در فقه و اصول، یک درسی که بتواند طلبه مشتاق را در حوزه مشهد پابند کند و نگه دارد، نبود؛ ایشان که آمدند احیا کردند حوزه را؛ یعنی حوزه مشهد واقعا مدیون مرحوم آقای میلانی است. ایشان حوزه را واقعا احیا کرد و درس [خودشان را آنجا] شروع کردند؛ شب‌ها درس فقه را شروع کردند و در مدرسه مسجد حاج ملّا هاشم، [درس] اجاره را شروع کردند که بنده آن وقت‌ها البته درس خارج نمی‌رفتم و آن درس را ندیدم، امّا بعد صلات را شروع کردند که مفصّل، چندین سال، شاید هفت، هشت، ده سال طول کشید صلات ایشان؛ بعد هم زکات و خمس و مانند اینها را مطرح کردند که به نظرم بعضی از اینها چاپ هم شده؛ یعنی صلات را دیده‌ام؛ به نظرم یک تکه‌ای از صلات مسافر و مانند اینها را دیده‌ام. منتها آن نوشته‌هایی که من از ایشان دیدم، آن چنان نشان‌دهنده قوّت علمی ایشان نیست؛ یعنی ایشان قوی‌تر از این نوشته‌ها بود؛ در ملّایی، ملّاتر از آن چیزی بود که نوشته شده و از لحاظ ملّایی انصافا ایشان خیلی برجسته بودند.

علاوه بر این شخصیت علمی خود ایشان، ایشان نگاه به حوزه هم داشت - نگاه جدی به حوزه - و از اوّلی که آمدند، دنبال طلبه‌های ممتاز بودند. اوایلی بود که ایشان آمده بودند مشهد و یک تقسیمی کردند برای طلبه‌های ممتاز که آن کار مشکلاتی هم برای ایشان درست کرد. دنبال این بودند که طلبه‌های با امتیاز را پیدا کنند و به آنها توجّه کنند؛ برای همین، ایشان مدرسه تأسیس کرد؛ ظاهرا ایشان دو، سه مدرسه تأسیس کردند که چون آن زمانی که ایشان مدرسه درست کردند، ما دیگر رابطه خیلی زیادی نداشتیم، بنده خیلی اطّلاعی از وضع مدارس ایشان ندارم؛ لکن متوجه این مساله بود، متوجه حوزه و مانند اینها بود. این هم جنبه علمی ایشان.

در جنبه سلوکی، ایشان با مرحوم آسیدعبدالغفّار مازندرانی مرتبط بوده. مرحوم آسیدعبدالغفّار در ردیف مرحوم آقای قاضی و ملّاهایی از این قبیل در عراق و در نجف بودند. و در این کتابی که از ایشان چاپ شده - که من چند سال پیش دیدم؛ ظاهرا مرحوم آسیدمحمّدعلی این کار را کردند که نامه‌هایی را که به ایشان نوشته شده، اینها را جمع کردند و چاپ کردند - چند نامه از مرحوم آسیدعبدالغفّار به ایشان هست که دستور می‌دهند و پیدا است که سوالی کردند، ارتباط معنوی با ایشان داشتند. ما البتّه آن وقت می‌دیدیم که ایشان با افرادی که اهل سلوک و معنویت و این چیزها بودند ارتباط برقرار می‌کردند؛ این را ما مکرر دیده بودیم؛ مرحوم حاج ملّا آقاجان مثلا می‌آمد مشهد، با ایشان ارتباط داشتند، منبر می‌رفت؛ من دیده بودم که در منزل آقای میلانی، مرحوم حاج ملّا آقاجان منبر می‌رفت. یا بعضی دیگر، [مثل] آن آقای نقیبی معروف به «نور» در مشهد، با ایشان ارتباطاتی داشتند. ارتباطات این جوری داشتند و اینها را انسان می‌دید؛ امّا اینکه حالا در وادی سلوک اهل استفاده از یک استاد یا مثلا اعمال لازم سلوکی و عبادات مخصوص و مانند اینها باشند، این را ما حدس نمی‌زدیم در مورد آقای میلانی، اما بوده؛ این را انسان بعدا می‌فهمد که چنین وضعی بوده. مرحوم آقای طباطبایی با ایشان خیلی مرتبط بودند. آقای طباطبایی تقریبا هر سال تابستان هامی آمدند مشهد و به نظرم دو سه هفته هم می‌ماندند و [در این ایام] مقید بودند در نماز ایشان شرکت کنند. مرحوم آقای میلانی نماز مغرب و عشا را تابستان‌ها در صحن نو، صحن آزادی فعلی، آنجا اقامه می‌کردند؛ مرحوم آقای طباطبایی مقید بودند که در این نماز شرکت کنند و خیلی با ایشان مأنوس و مرتبط بودند؛ که خود این هم دلیل بر همین معنا بود که یک جنبه سلوکی‌ای در ایشان هست. قضایای متعدّدی هم در مورد کرامات ایشان از طُرُق موثقی نقل می‌کنند؛ بنده چند قضیه را از طُرُق کاملا موثّق شنیده‌ام. یکی از طریق مرحوم آقای حاج آقا مرتضای حائری است که نوشته شده و چاپ هم شده؛ و از بعضی دیگر، مواردی از این قبیل دیده شده که خب معلوم می‌شود که ایشان اهل معنا و اهل توجّه و اهل دید روشن معنوی و مانند اینها هم بوده‌اند. این هم مطلب [در مورد] جنبه سلوکی ایشان.

اما در جنبه مساله سیاسی و اجتماعی؛ در شروع مبارزات، ایشان یکی از ارکان نهضت بود؛ در سال ۴۱ و ۴۲ که مبارزات روحانیت شروع شد، مرحوم آقای میلانی حقّاً یکی از ارکان نهضت محسوب می‌شد. اولا اعلامیه‌های ایشان خیلی اعلامیه‌های قوی‌ای [بود]. ما در مدرسه حجّتیه بودیم، تابلوی اعلاناتی بود که می‌آمدند اعلامیه‌ها را آنجا می‌زدند و ما می‌ایستادیم و آنها را می‌خواندیم. من یک وقت دیدم از آقای میلانی یک اعلامیه‌ای آمده، به قدری متن قوی و متین و محکم [داشت] که انسان اصلا از زیبایی و قوّت این متن به هیجان می‌آمد. ایشان این جوری بود؛ همه نوشته‌های فارسی ایشان همین جور است. حالا من الان یادم نیست که نوشته عربی از ایشان دیده باشم اما نوشته فارسی‌شان خیلی متین، خیلی قوی، خیلی زیبا [بود]. بعد در آن وقتی که امام را زندان کرده بودند و مثلا احتمال احکام تند و شدیدی بود، علمای درجه یک از همه شهرستان‌ها آمدند تهران؛ قطعا رأس این مجموعه مرحوم آقای میلانی بود؛ بلاشک. گرچه آقای شریعتمدار هم بود، ایشان هم مرجع تقلید بود اما توجّه به آقای میلانی و اعتبار ایشان در بین علما خیلی محسوس و بالا بود. و قطعاً قلّه این مجموعه علمایی که آمده بودند و موثّرترین‌شان مرحوم آقای میلانی (رضوان‌الله علیه) بود.

و در شروع سال ۴۲ هم که پانزدهم خرداد در آن سال اتّفاق افتاد، ایشان در متن مسائل حضور داشت؛ امام (رضوان‌الله علیه) به بنده یک ماموریتی دادند که بروم مشهد و با تک تک علما در میان بگذارم. دو حرف بود؛ یک حرف مخصوص آقای میلانی و مرحوم آقای حاج آقا حسن قمی بود؛ یک حرف هم عمومی بود که حالا [این] را که آن حرف چه بود، کار ندارم. آن مطلبی که مربوط به آقای میلانی بود، من رفتم خدمت ایشان گفتم؛ گفتم آقای خمینی سفارش می‌کنند که شما منبری‌ها را وادار کنید که از روز هفتم [محرّم] مساله فیضیه را روی منبرها بگویند؛ از روز نهم هم هیئات مذهبی را وادار کنید که بگویند؛ این پیغامی بود که به ایشان دادم. ایشان گفت که از روز نهم؟ من از قبل سفارش کرده‌ام؛ اسم آورد ایشان: به آقای خمینی گفتم، به آقای شریعتمدار گفتم، به آقای نجفی گفتم؛ اسم آوردند که من با اینها در میان گذاشتم. یعنی پیدا بود که ایشان کاملا در متن قضایا وارد و همین فکری که حالا در قم مثلا به وسیله امام (رضوان‌الله علیه) بُروز کرد و شایع شد و عملی شد، در ایشان هم وجود داشته؛ یعنی حضور ایشان در مبارزات، یک چنین حضوری بود و برای این مساله برنامه داشتند. البته یک مقدار برنامه ایشان با برنامه امام تفاوت داشت لکن برنامه ریخته بود، برای این قضیه برنامه داشتند. و در زمینه‌های سیاسی و اجتماعی، ایشان آدم با شرح صدری بود؛ یعنی با انواع و اقسام افرادی که در عالَم مبارزه و بحث سیاست و مانند اینها فعّال بودند، ایشان ارتباط برقرار می‌کرد؛ مثلا با مرحوم مهندس بازرگان و دکتر سحابی و مانند اینها ایشان مرتبط بود. من شاید دو بار یا سه بار می‌خواستم از مشهد بروم تهران، رفتم خدمت ایشان مثلا برای خداحافظی، ایشان گفتند که شما تهران که رفتید، زندان برای دیدار آقای مهندس بازرگان هم می‌روید؟ - آن وقت‌ها زندان بودند؛ سال ۴۳ و ۴۴ - گفتم بله، گفتند سلام من را به آنها برسانید؛ یعنی ایشان دو بار یا سه بار سلام رساندند به وسیله بنده به آقای مهندس بازرگان. پیدا بود که با این جماعت هم ارتباط دارند. البته به شدت پرهیز داشتند از اینکه ایشان را کسی منتسب کند به این مجموعه‌های سیاسی مانند جبهه ملّی و مانند اینها؛ ایشان به خود من گفتند اگر کسی من را منسوب کند به جبهه ملّی، من از او راضی نخواهم شد، از او نخواهم گذشت؛ یعنی این جوری بود، لکن ارتباطات فراوانی داشتند. در یک سال‌هایی هم ایشان به نظر ما یک مقداری در مسائل مبارزه کوتاه آمده بودند که ما به ایشان اعتراض هم می‌کردیم؛ لکن حالا که نامه‌ها منتشر شده، معلوم می‌شود در همان وقت ایشان مکاتبات زیادی با آقای شریعتمدار، با علمایی [دیگر] داشتند و مشغول بودند، [منتها] ما اطلاع نداشتیم از اشتغال ایشان در این قضایا. در آن نامه‌هایی که مردم می‌نوشتند که ما حمایت می‌کنیم از آقایان مراجعی که در تهران اجتماع کرده‌اند برای خاطر آزادی امام خمینی، شاید بیش از همه اسم ایشان بود و ایشان در آنجا از همه بیشتر مورد توجّه بودند. ایشان یک نامه‌ای به امام نوشتند که به نظر من یک سند تاریخی است؛ سال ۴۳ که امام را تبعید کردند به ترکیه، ایشان در منزل خودشان یک مجلسی تشکیل دادند و از علمای مشهد دعوت کردند؛ ما هم چند نفر از جوانها هم که آن وقت دست‌اندرکار مبارزه بودیم دعوت شدیم؛ ما هم بودیم. از علمای مشهد هم مرحوم حاج شیخ مجتبی و دیگران همه حضور داشتند. آقازاده ایشان بلند شد نامه‌ای را که ایشان به امام (رضوان‌الله علیه) نوشته بود خواند. نامه فوق‌العاده‌ای است؛ نامه بسیار قوی و متین در حمایت از امام و تأسف از تبعید ایشان که این جمله‌ها را از آن نامه یادم هست: السُّکوتُ اخُو الرِّضا و من لم یکن معنا کان علینا؛ این عبارات را در آن آورده بودند. از کلمات امیرالمومنین در وقتی که جناب ابوذر تبعید می‌شدند آورده بودند؛ تعبیرات امیرالمومنین را آنجا ذکر کرده بودند. و به نظر من یک سند معتبری است؛ که ایشان هم آنجا نشسته بودند و آقازاده‌شان بلند شدند و نامه را خواندند و همه شنیدند. غرض، ایشان انصافا یک مرد جامع‌الاطرافی بودند؛ از لحاظ علمی، از لحاظ اخلاقی، از لحاظ معنوی، از لحاظ سیاسی و اجتماعی، یک مرد بزرگ، جامع‌الاطراف و دارای امتیازات فراوان و صاحب حقّ فراموش نشدنی بر حوزه علمیه مشهد. امیدواریم ان شاءالله این بزرگداشتی که شماها تشکیل دادید، بتواند چهره ایشان را بیش از آنچه تا حالا معرفی شده، به مردم معرفی کند.

والسّلام علیکم و رحمه‌الله و برکاته.

ادامه از صفحه اول

تورم، معیشت، حقوق، رکود و کوچک‌سازی روی میز نمایندگان

آزمون بزرگ

اصلاح دوم ما هم این بود که آیا ادامه داشتن فعالیت یک نهاد واجب است یا خیر؟ چون شرایط کشور اضطرار است. تقریبا ۱۳۶ ردیف اعتباری که از دولت پول می‌گرفتند را دو تکه کردیم. یک تکه حذف و یک تکه در سازمان اصلی ادغام شدند. پول را به سازمان اصلی دادیم تا آن سازمان به دولت بگوید سازمان زیردستش چه فعالیتی می‌کند تا اگر برای دولت منطقی نبود در سال‌های آینده نیز آنها را حذف کنیم. او با بیان اینکه برای سازمان ما تنها پول مهم نیست، تصریح کرد: فرهنگ و ریل‌گذاری جدید هم اهمیت دارد. بسیاری می‌گفتند چرا بنزین را اینگونه گران کردید، اما مهم الگوسازی است. بعضی اقدامات تنها از نظر رقمی اهمیت ندارد، بلکه باید الگو را تغییر دهیم و بودجه دولت صرف خدمات رسانی به مردم و امنیت مملکت شود. باید واقع بینانه جدول بنویسیم. در چندین سال گذشته حجم تولید و صادرات بیشتر بود، اما الان عمده نفت را باید تبدیل به فرآورده کرده و مصرف کنیم که درآمد دولت کم‌تر می‌شود. مجبور هستیم بودجه را واقع بینانه بنویسیم و بخشی از این مواردی که پول را می‌بلعد حذف کنیم. او درباره برنامه دولت برای وضعیت اضطرار نیز گفت: یکی از دلایلی که رشد بودجه را محدود در نظر گرفتیم با توجه به همین موضوعات است. ممکن است همین نقد نیز باشد که چرا دو درصد رشد؟ ما باید با اطمینان گام برداریم که کشور آسیب نبیند. امکان دارد سال آینده بودجه تغییر کند اما الان باید به فکر آینده نیز باشیم. در سال گذشته با شروع به کار ترامپ، سازمان برنامه و بودجه تیم کارشناسی خود را جمع کرد تا یک برنامه‌ای را برای شرایط نامناسب آماده کند. رییس سازمان برنامه و بودجه افزود: جلسات مکرری با حضور معاون اول رییس جمهور برگزار شد تا یک بسته برای شرایط بحران آماده شود. در تعطیلات نوروز نیز جلسات مختلفی با دستگاه‌های مختلف داشت تا شاید نظرات آنها هم قابل استفاده باشد. در زمان جنگ هم به اتکای همان بسته بود که شاهد تشویش در خدمات و کالای گروهی نبودیم. با اتکا به تجربیاتی که امسال حاصل شد، همان بسته تنظیم شده است و اعداد و ارقام را با همین شرایط موجود بسته‌ایم. ناگزیر هستیم الان با احتیاط پیش برویم. معاون رییس جمهور با تأکید بر ضرورت حرکت رو به جلوی کشور گفت: فراهم‌سازی زیرساخت‌ها در حوزه‌هایی نظیر حمل‌ونقل عمومی، بهداشت و درمان، آموزش و دانشگاه‌ها از اولویت‌های اصلی دولت است. وی با اشاره به توجه دولت به معیشت اقشار مختلف، به‌ویژه دانش‌آموزان و مناطق دارای آسیب‌های اجتماعی، افزود: تحقق عدالت اجتماعی یکی از محورهای جدی سیاست‌گذاری دولت است. پورمحمدی با اشاره به رویکرد دولت در تدوین بودجه تصریح کرد: تلاش شده منابع محدود موجود بر سه پایه اساسی استوار شود؛ نخست آنکه بودجه منجر به افزایش قیمت‌ها، کسری بودجه و تورم نشود، دوم آنکه اقشاری که زیر فشار گرانی و مشکلات اجتماعی و درمانی هستند مورد حمایت قرار گیرند و سوم آنکه گلوگاه‌های عمرانی کشور گشوده شود. هر چند بودجه عمرانی از محل منابع عمومی حدود ۶۰۰ هزار میلیارد تومان است، اما با ابتکاراتی مانند تخصیص بخشی از درآمدهای نفتی به توسعه راه‌آهن، کریدورها و حمل‌ونقل عمومی، اجازه تهاتر دارایی‌ها و سهام دستگاه‌ها برای تکمیل پروژه‌ها و همچنین هدایت بخشی از درآمدهای اختصاصی دستگاه‌ها به سمت طرح‌های عمرانی، امکان افزایش اثرگذاری این رقم تا حدود ۸۰ تا ۹۰ درصد فراهم شده است. وی با اشاره به پیامدهای درآمدهای غیرواقعی در سال‌های گذشته گفت: درآمدهای موهومی فشار تورمی قابل توجهی به مردم تحمیل کرده و برخی هزینه‌ها، از جمله واردات سالانه حدود ۶ میلیارد دلار بنزین، به‌طور ناگزیر بر دولت تحمیل شده است. پورمحمدی با بیان اینکه کاهش درآمدهای نفتی ناشی از تغییر الگوی مصرف و فرآوری داخلی نفت بوده است، اظهار کرد: در چنین شرایطی بودجه باید به گونه‌ای تنظیم شود که از توهم درآمدی پرهیز شود تا تورم سال آینده کنترل شود. لازم است هزینه‌هایی که مانع افزایش حقوق کارکنان و بازنشستگان می‌شود، مدیریت و محدود شود. وی در توضیح تغییرات بودجه‌ای نهادها و سازمان‌ها خاطرنشان کرد: برخی ردیف‌ها تجمیع یا حذف شده تا شفافیت منابع افزایش یابد و ارقام واقعی دریافتی از دولت مشخص شود. در مجموع، بسیاری از این اصلاحات منجر به کاهش یا تثبیت رشد بودجه برخی بخش‌ها شده و ساختار منابع شفاف‌تر شده است. معاون رییس جمهور درباره سیاست مالیاتی نیز گفت: برخلاف تصور عمومی، افزایش درآمدهای مالیاتی حاصل اقدامات شتاب‌زده نیست، بلکه بر پایه محاسبات دقیق در قالب یک جدول ۷۰ آیتمی شامل سود شرکت‌ها، وضعیت بورس و صادرات انجام شده است. همچنین معافیت‌های مالیاتی برای کسبه و اقشار کم‌درآمد همچنان برقرار است و تعیین ارقام بودجه‌ای بر اساس توافق میان سازمان برنامه، سازمان امور مالیاتی و دستگاه‌های اجرایی صورت می‌گیرد. پورمحمدی یکی از عوامل رشد ۴۰ درصدی درآمد مالیاتی را ساماندهی معافیت‌های نامحدود عنوان کرد و افزود: حجم معافیت‌های مالیاتی حدود ۲ هزار هزار میلیارد تومان است که بخشی از آن با تعیین سقف محدود شده تا از بی‌ضابطه بودن خارج شود.

ایجاد مقدمات برای اعمال اصلاحات

در ادامه معاون سازمان برنامه و بودجه اعلام کرد بودجه ۱۴۰۵ با هدف آغاز اصلاحات مالی و اقتصادی دولت تدوین شده و سیاست‌های آن به گونه‌ای طراحی شده که ضمن کنترل تورم، زمینه اجرای اصلاحات در حوزه ارز، یارانه و سایر بخش‌ها فراهم شود. محمد قاسمی - معاونت سیاست‌گذاری راهبری سازمان برنامه و بودجه - در نشست تشریح لایحه بوده ۱۴۰۵ از سوی رییس سازمان برنامه و بودجه اظهار کرد: طبیعتا ما به لحاظ فنی در شرایط رکود تورمی هستیم که در چنین شرایط خیلی صحبت کردن از بودجه انبساطی و انقباضی درست نیست و بودجه باید انضباطی باشد. معاون سازمان برنامه و بودجه تاکید کرد که بودجه ۱۴۰۵ با هدف جلوگیری از تشدید تورم و حمایت از تولیدکنندگان تدوین شده است. او گفت: در شرایط رکودی کنونی، باید از هر گونه فشار جدید بر تولیدکنندگان جلوگیری کنیم و رویکرد دولت محتاطانه است تا با تمرکز کامل مانع بروز مشکلات جدید شویم. قاسمی همچنین اظهار کرد که این دولت نسبت به دولت‌های قبل رویکرد اصلاح اقتصادی دارد و به همین دلیل در بودجه ۱۴۰۵ زمینه اصلاحات مالی و اقتصادی پیش‌بینی شده است. به همین دلیل شاهد اصلاحاتی در زمینه ارز، یارانه و سایر بخش‌ها هستیم که پیشنهاد می‌شود با مردم در میان گذاشته شود و مسائلی که بر آن اجماع وجود دارد اجرایی شود. این اصلاحات با سیاست‌های پولی و اعتباری مرتبط با بازار کالا ادامه خواهد یافت. او گفت: موقعی که ما یک سیاست را اجرا می‌کنیم، ممکن است یک تاثیری در کوتاه‌مدت داشته و یک تاثیری هم بلندمدت باشد. برخی از آثار سیاست اقتصادی دولت را باید در سال ۱۴۰۶ مشاهده کرد. ما هم قبل از بودجه جلساتی با فعالان اقتصادی داشتیم و در شرایطی که هستیم، به صرف گفت‌وگوی هر فعال اقتصادی و دولت، اینکه با کشمکش برخورد کنند دولت از این شرایط خوب عبور نمی‌کرد و صادقانه شرایط را توضیح دادیم و از آنها تقاضای همراهی و کمک داشتیم. ما گفته‌ایم که در این بودجه چگونه عمل خواهیم کرد. درباره مالیات باید بگویم که بخش مهمی از مالیات‌ها در همان سطوح اسمی افزایش یافته است و انتظار نمی‌رود از آن ناحیه فشار زیادی ایجاد شود. برخی معافیت‌های مالی هم از نظر زمانی به پایان رسیده‌اند. ما سعی کرده‌ایم درباره مالیات‌ها فشار بیشتری به جامعه وارد نشود. شاید یکی از اولین سال‌هایی باشد که دولت دقیقا بر اساس قوانین پایه مالیاتی، مالیات را پیش‌بینی کرده است. درباره بودجه عمرانی نیز به لحاظ اسمی چیزی اضافه نشده و حتما از نظر عملیاتی حجم عملیاتی که می‌تواند انجام شود، کم‌تر می‌شود. اینجا دو کار صورت گرفت و اول اینکه باید اولویت‌بندی شود تا طرح‌های مهم تقویت شوند. در سال‌های گذشته رقم مولدسازی در قسمت واگذاری‌های دارایی مولدسازی می‌نشست اما الان به دستگاه‌ها داده شد تا مولدسازی را وارد کارهای عمرانی کنند.

نقاط مثبت و منفی بودجه

بررسی کارشناسان از لایحه بودجه نیز نشان می‌دهد که تصویری دوگانه در بودجه خود را نشان داده که به نوعی به از خودگذشتگی دولت به نفع برخی نهادهای بودجه‌بگیر شباهت دارد. در لایحه بودجه ۱۴۰۵ برای ۹ نهاد حوزوی اصلی، حدود ۳۱ هزار میلیارد تومان بودجه تعیین شده که معادل حدود ۰.۵ درصد از کل بودجه است. بدین ترتیب برای مرکز خدمات حوزه‌های علمیه ۱۶.۴ هزار میلیارد تومان، شورای عالی حوزه‌های علمیه ۵.۹ همت، مرکز تحقیقات کامپیوتری علوم اسلامی ۳.۷ همت، جامعه المصطفی العالمیه ۲.۱ همت، شورای سیاست‌گذاری حوزه‌های علمیه خواهران ۱.۵ همت، حمایت از مدارس علوم دینی اهل سنت ۱.۲ همت، دفتر تبلیغات اسلامی حوزه علمیه قم ۹۹۶ میلیارد تومان، شورای عالی حوزه علمیه خراسان ۹۲۹ میلیارد تومان و موسسه آموزشی و پژوهشی امام خمینی (ره) ۴۴۱ میلیارد تومان بودجه تعیین شده است. مقایسه بودجه نهادهای مذکور در سال ۱۴۰۵ نسبت به سال ۱۴۰۴ نشان می‌دهد بودجه مرکز خدمات حوزه‌های علمیه ۱۶ درصد افزایش، شورای عالی حوزه‌های علمیه ۱۹ درصد، مرکز تحقیقات کامپیوتری علوم اسلامی ۱۷ درصد، جامعه المصطفی العالمیه ۶ درصد، شورای سیاست‌گذاری حوزه‌های علمیه خواهران ۱ درصد، حمایت از مدارس علوم دینی اهل سنت ۱۶ درصد، دفتر تبلیغات اسلامی حوزه علمیه قم ۹ درصد، شورای عالی حوزه علمیه خراسان ۵ درصد و موسسه آموزشی و پژوهشی امام خمینی (ره) ۹ درصد افزایش یافته است. اواسط آذر ماه امسال ۱۸۰ تن از اساتید دانشگاه، پژوهشگران و کنشگران اقتصادی و علوم اجتماعی در نامه‌ای سرگشاده خطاب به رییس جمهوری ضمن تاکید بر ضرورت انجام اصلاحات اقتصادی نسبت به پرداخت بودجه به برخی دستگاه‌ها انتقاد داشتند. مرتضی الویری، عباس آخوندی، سیدجواد آغاجری، آلبرت بغزیان، پیروز حناچی، هادی خانیکی، فیاض زاهد، ولی‌الله سیف، وحید شقاقی، حسین عبده‌تبریزی، موسی غنی‌نژاد، اصغر فخریه کاشان، اکبر کمیجانی، بهروز ملکی، مسعود و فرهاد نیلی از جمله امضاکنندگان این نامه بودند. محور اصلی این نامه حذف بودجه نهادهایی است که به باور امضاکنندگان این نامه هیچ نقش و جایگاهی در ارایه خدمات عمومی ندارند و مشخص نیست چرا باید از منابع عمومی بهره‌مند شوند. شفاف‌سازی و کاهش بودجه سازمان‌ها و نهادهای موجود در نظام حکمرانی که خدمات آنها هیچ تناسبی با مبالغ کلان منظور شده ندارد، از جمله درخواست‌های تنظیم‌کنندگان این نامه بوده است. اگرچه فعالان سیاسی و اقتصادی مذکور اشاره‌ای به دستگاه خاصی نداشته‌اند اما احتمالا منظور آنها بودجه برخی نهادها و موسسات فرهنگی بوده که مخارج آنها بیش از ارزش خروجی فعالیت آنهاست. در لایحه بودجه سال ۱۴۰۴ به حدود ۲۰ نهاد و موسسه فرهنگی بودجه‌های قابل توجهی اختصاص یافت و در لایحه ۱۴۰۵ نیز این موضوع ادامه پیدا کرد. سال گذشته در صدر این لیست بودجه ۳۵ هزار میلیارد تومانی صدا و سیما قرار داشت و به دیگر نهادهای فرهنگی نیز بین ۱۲۹ میلیارد تا ۱۴ هزار میلیارد تومان بودجه اختصاص پیدا کرد. اختصاص بودجه به این دستگاه‌ها و نهادها از این جهت مورد نقد قرار می‌گیرد که به کسری بودجه دولت و تورم دامن می‌زند و اقدام خاصی نیز طی سال‌های اخیر برای چابک‌سازی و سبک کردن مخارج آنها صورت نگرفته که این مساله با روح اصل ۴۴ قانون اساسی در تضاد است. با این حال به نظر می‌رسد دولت چهاردهم با تنظیم یک بودجه نسبتا معقول ۱۴ هزار و ۴۴۱ میلیارد ریالی که با حذف چهار صفر افزایش ۲۸ درصدی را در مقایسه با سال گذشته نشان می‌دهد قصد دارد برخی از موتورهای تولید تورم را از کار بیندازد. رییس جمهور روز دوم دی ماه ۱۴۰۴ لایحه بودجه ۱۴۰۵ را به منظور بررسی نمایندگان تقدیم مجلس کرد. بودجه‌ای که برای اولین بار به شکل جدید بر مبنای حذف چهار صفر تنظیم شده است. در لایحه بودجه سال ۱۴۰۵ منابع و مصارف ۱۴ هزار و ۴۴۱ میلیارد و ۴۱۷ میلیون و ۵۰۵ هزار و ۶۰۰ ریال تعیین شد و بودجه عمومی دولت ۵۹۵۰ میلیارد ریال پیشنهاد شد. قانون بودجه ۱۴۰۴ نیز از حیث منابع و مصارف بالغ بر ۱۱۲ میلیون و ۷۹۵ هزار و ۳۰۹